

OSNOVE REGULATORNOG USKLAĐENJA

Maja Toš

SAŽETAK: U radu autorica prezentira pojam i značenje Regulatornog usklađenja, odnosno, „*Regulatory Compliance*“, njegove začetke i razvoj u Sjedinjenim Američkim državama, osvrt kroz regulatore i regulativu, te strukturu agencija uz kratko navođenje najvećih afera kompanija pod većim regulatorima, a koje su bitno utjecale na razvoj „*Regulatory Compliance*“. Nadalje, prikazana su neka od najbitnijih regulatornih tijela/institucija na globalnoj razini, razini EU te u Republici Hrvatskoj, uz prikaz regulatornog okvira i najvažnijih propisa, s osvrtom na funkcioniranje regulatornih agencija u Hrvatskoj i njihov utjecaj na tržište kroz akte EU. Prikazan je pojednostavljeni sustav *Regulatory Compliance* procesa u praksi u Republici Hrvatskoj sa navođenjem osnovnih alata u provođenju *Regulatory Compliance* aktivnosti. Zaključno, autorica navodi bitne elemente *Regulatory Compliance*-a i ističe širinu i detaljnost svake od obrađenih cjelina uz preporuke u odnosu na temu rada..

Ključne riječi: *regulatory, compliance, regulatory compliance, compliance officer, regulatorni rizik, Sarbanes-Oaxley Act (SOX), Dodd-Frank Act, regulatorne agencije, Hrvatska Agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA), Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (AZTN), Agencija za lijekove i medicinske proizvode (HALMED), Agencija za zaštitu osobnih podataka (AZOP)*

JEL: M19, M48,N20, L59,G38, K29

1. UVOD

Cilj ovog rada jest predstaviti pojam Regulatornog usklađenja, odnosno, pojma *Regulatory Compliance*, definirati njegovo značenje i poziciju u odnosu na *Compliance* općenito, dati kraći prikaz njegova razvoja te sažeti pregled regulatornog sustava na razini EU i Republike Hrvatske. Kao posebna cjelina obrađen je *Regulatory Compliance* proces u praksi, definiranjem osnovnih alata za provođenjem *Regulatory Compliance* aktivnosti. Kao što je prikazano u radu, *Regulatory Compliance* u svom najjednostavnijem obliku postoji od kad se prvi puta posegnulo za reguliranjem jednostavnih poslovnih odnosa, a kompleksnost razvija paralelno sa gospodarskim i industrijskim razvojem pod direktnim ili indirektnim utjecajem mnogih čimbenika. Nadalje, kratkim pregledom regulatora i

regulatornog okvira na nekoliko razina te kroz nekoliko osnovnih praktičnih alata, uočava se kompleksnost Regulatory Compliance-a kao specifičnog procesa koji snažno utječe na poslovanje nekog tijela osiguravajući poštovanje zakonskog okvira i specifičnih zahtjeva i standarda. Svaka cjelina obrađena u ovom radu i svaki detalj, izvor je mnoštva drugih informacija važnih za Regulatory Compliance i Compliance općenito, te bi mogao biti posebnom temom nekog drugog rada. Ovaj rad treba gledati kao sažeti prikaz Regulatory Compliancea u svojoj esenciji te bitnih izvora Regulatory Compliance-a iz različitih geografskih i industrijskih područja, kao uvod u temeljitije istraživanje i obradu svake od tih značajnih i interesantnih cjelina zasebno.

2. POJAM "REGULATORNO USKLAĐENJE" ILI "REGULATORY COMPLIANCE"

Pojam „Compliance“ preuzet je iz anglosaksonskog sustava, odnosno iz „kolijevke Compliance-a“ – Sjedinjenih Američkih Država i kao takav je uvriježen i prepoznat te se koristi neovisno o tome radi li se o svakodnevnim poslovnim aktivnostima, neformalnoj literaturi, stručnoj literaturi ili uporabi u konkretnim propisima.

U propisima Republike Hrvatske, pojam „Compliance“ prevodi se kao „usklađenje“ i odnosi se na usklađenje s propisima¹ pa tako nastaje pojam Regulatorno usklađenje, dok se u nekim drugim državama i njihovim nacionalnim zakonima koristi izvorna engleska riječ, istoznačnica Compliance. Primjerice „Deutscher Corporate Governance Kodex „Savezne Republike Njemačke², u izvornom tekstu zakona koristi upravo riječ „Compliance“³, što je bolja varijanta uzevši u obzir kompleksnost pojma „Compliance“ i sve aspekte koje on pokriva, a čiji se smisao gubi doslovnim prevođenjem.

U uvriježenoj uporabi najčešći pojmovi su: „Compliance and ethics“, „Integrity program“, „Ethics program“ ili „Usklađenje i etika“, „Poslovna etika“ i sl., te je najčešće naglasak upravo na etičnom postupanju, a pojam „usklađenje“ implementiran u propise podrazumijeva zakonsku usklađenost u različitim oblicima. Međutim, nužno je razlikovati Compliance pojmove od pojmova koji se odnose prvenstveno na integritet ili etiku, budući je kod potonjih naglasak na moralnim vrijednostima i „činjenju prave stvari“⁴, dok Compliance zapravo obuhvaća puno širi kontekst koji uključuje i promicanje takvih

¹ Npr. Zakon o tržištu kapitala, Zakon o leasingu, itd.

² Deutscher Corporate Governance Kodex (Njemački kodeks korporativnog upravljanja) predstavlja bitne zakonske propise za upravljanje i nadzor nad njemačkim društvima koja kotiraju na burzi i sadrži, u obliku preporuka i prijedloga, međunarodno priznate standarde za dobro i odgovorno korporativno upravljanje. <https://www.dcgk.de/en/home.html> 27.01.2019. god.

³ https://www.dcgk.de/files/dcgk/useRegulatoryCompliancecontent/de/download/kodex/170424_Kodex.pdf 27.01.2019. god.

⁴ Troklus, D., Vacca, S., Perold, L., „International Compliance 101“, 2nd edition, SCCE, 2013-2018, str. 5

moralnih vrijednosti. Budući je Compliance vrlo kompleksan pojam i obuhvaća mnoštvo aktivnosti i procesa, neki autori razlikuju i podvrste Compliance-a, poput Criminal Compliance-a⁵ ili Regulatory Compliance-a, kao nešto uže pojmove.

Regulatory Compliance jest multidisciplinarni proces kojim se, korištenjem različitih alata, najčešće prilagođenih potrebama konkretnog tijela, osigurava poštivanje zakona, propisa, ali i specifičnih standarda koji se odnose na to tijelo.

Regulatory Compliance odvija se na nekoliko razina, počevši od internih akata i procedura, ugovora ili sporazuma s trećim osobama, nacionalnih zakona, specifičnih standarda regulatora te međunarodnih propisa.⁶

Fokusira se na cilj koji različite organizacije žele postići u obavljanju svojih djelatnosti i definirajući njegovo značenje nameće se zaključak da Regulatory Compliance proces postoji od kad postoje zakoni i to u svakom društvu ili organizaciji koja obavlja neku djelatnost, iako možda nije definiran tim konkretnim nazivom.

Dakle, pojam „Regulatory Compliance“ znači usklađenost s postojećim propisima i pravilima, bez obzira da li ta pravila predstavljaju zakone, standarde, interne akte ili ugovore i sporazume s trećim osobama.

3. RAZVOJ REGULATORY COMPLIANCE-A I REGULATORNI OKVIR

Prvi koraci u trgovini koje su poduzimali ljudi prije više stotina godina, a koji su se odnosili na jednostavnu zamjenu roba, implicirali su stvaranje određenih pravila kojima bi se uredio taj jednostavan, poslovni proces između dvije ili više osoba, obzirom na njihove različite pozicije u tom odnosu i rizike koje on generira.

Međutim, od tih prvih „poslovnih procesa“ do danas, pojam trgovine i tržišta potpuno se izmjenio, postao je kompleksan i golem, profil sudionika tih procesa se izmjenio, rasle su i mijenjale se potrebe, ali sa promjenom i rastom okruženja, mijenjali su se i povećavali rizici.

Promjene su obuhvaćale sve sudionike tržišta, direktno i indirektno, stoga današnji Compliance implicira obvezu implementiranja Compliance sustava ne samo u financijskim institucijama, već u različitim javnim i privatnim tijelima, trgovačkim društvima, ustanovama i institucijama poput bolnica⁷, sveučilišta⁸ i sl.

⁵ Iljkić, D., „Criminal Compliance – instrument urednog gospodarskog poslovanja“; fip, Scientific journal of Effectus College for Law and Finance with international peer-review, Vol.5, 2017, Number 2;

⁶ Reinke, G., „The Regulatory Compliance Matrix“, GOLD RUSH PUBLISHING 2015, str.xvii

⁷ <https://www.policymed.com/2013/07/hhs-oig-hospital-compliance-programs.htm> 07.02.2019. god.

⁸ Shroder, T., „Compliance at universities – nightmare or overdue structural element? A German law perspec-

Cijeli taj proces inicirao je konstantan rast i promjenu propisa, zakona, standarda, ukratko – regulative, a poštivanje svih tih propisa i ispunjavanje njima postavljenih okvira postajalo je poseban izazov, koji je zahtjevao posebne mjere i djelatnosti te tako istkao ulogu Compliance-a.

Na razvoj regulatory Compliancea utjecale su mnoge okolnosti koje se mogu razlikovati ovisno o dijelu svijeta, državi i općenito pravnom uređenju.

Neki od čimbenika koji utječu na razvoj Regulatory Compliance-a:

- a) pravno uređenje neke države i povijest te države,
- b) regulativa i regulatori, kompleksnost, učinkovitost, učestalost izmjena, dosljednost, ciljevi, sankcije,
- c) kultura življenja i ponašanja (općenito i poslovno) unutar te države,
- d) vodstvo države i politika,
- e) ekonomski faktori,
- f) razvoj tehnologije,
- g) odsutnost ili dominacija i utjecaj nekih industrijskih grana ili lobija,
- h) krize na lokalnoj i internacionalnoj razini,
- i) razvijenost tržišta rada,
- j) utjecaj medija i razina slobode medija,
- k) važni događaji na globalnoj razini koji su obilježili svijet (npr. I. i II. svjetski rat);⁹

Najveći utjecaj imaju upravo oni koji uživaju moć da direktno utječu i oblikuju postojeću regulativu, odrede pristup, ciljeve i sankcije.

Ward ističe: „...bilo dobro ili loše, regulatorno okruženje koje imamo sada je ono koje je evoluiralo iz prošlih događaja i odluka, postupaka i iskustava iz te prošlosti.“¹⁰

Dakle, sve ono što je prehodilo regulatornom sustavu u kojem se nalazimo ga je oblikovalo, upravo kao što će regulatorni sustav koji imamo sada utjecati i oblikovati regulatorni sustav u budućnosti.

tive on the possible advantages and drawbacks of law abidance systems at public universities“, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 6/2017, str. 295.-310.

⁹ Ward, Sharon, „The changing face of Compliance, managing regulatory risk“; e-book; Chapter 2, „Influences and Influencers“, str. 19-31

¹⁰ ibid; str. 30.

3.1. Regulatory Compliance globalno

Osim na nacionalnoj razini ili razini EU, postoji mnoštvo institucija koje na globalnoj ili internacionalnoj razini bitno utječu na druge internacionalne organizacije i nacionalne regulative. Takve institucije najčešće imaju utvrđene globalne ciljeve, postavljaju standarde na globalnoj razini i sudjeluju u kreiranju regulatornog konteksta svih nižih razina.

Neke od najvažnijih institucija koje imaju ulogu globalnih standard-settera:

- **World Bank Group** (osnovana 1944, ima preko 180 zemalja članica, cilj je do 2030 iskorijeniti ekstremno siromaštvo, pruža potporu zemljama u tranziciji, potporu razvitku ekonomije, itd)¹¹, za Compliance je iznimno važan dokument World Bank Group Integrity Compliance Guidelines¹² koji uključuje standarde, načela i komponente općenito prepoznate kao dobro upravljanje i borbu protiv prijevare i korupcije.¹³
- **Basel Committee**¹⁴, jest globalni standard setter u regulaciji banaka, i to sporazumima Basel I¹⁵, Basel II¹⁶ koji sadrži odredbe koje se odnose na usklađenje¹⁷ i Basel III¹⁸ koji ne spominje pojam Compliance kao takav, ali uređuje obvezu nadzora upućujući na Basel Committee „Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision.“¹⁹ Također, dokumentom „Compliance and the compliance function in banks“²⁰ utvrđuje načela visoke razine upravljanja rizicima usklađenosti u bankama.²¹

¹¹ <http://www.worldbank.org/en/about/history> 13.01.2019. god.

¹² http://siteresouRegulatoryCompliancees.worldbank.org/INTDOII/ResouRegulatoryCompliancees/IntegrityComplianceGuidelines_2_1_11web.pdf 31.01.2019. god.

¹³ <http://www.worldbank.org/en/about/unit/integrity-vice-presidency#3> 31.01.2019. god.

¹⁴ Osnovan 1974.g., udruženje je međunarodnih bankovnih tijela čiji rad je usmjeren ka jačanju regulacije, nadzora i praksi banaka te poboljšanju financijske stabilnosti u svijetu, <https://www.bis.org/bcbs/history.htm?m=3%7C14%7C573%7C76> 18.01.2019. god.

¹⁵ Basel I je prvi sporazum donesen pod Baselskim odborom i zahtijeva omjer jamstvenog kapitala od 8%, te razlikuje strukturu kapitala u 2 stupa; Radman Peša A., Zubak V., Mitrović D., „Regulacija financijskog tržišta prije i nakon svjetske krize“, *Oeconomica Jadertina* 1/2015, str. 98.

¹⁶ Basel II donesen je u lipnju 2004. godine, primjena je započela 31. 12. 2006. godine, a osnovni cilj je usklađivanje strategije rizika i vlastitog kapitala banaka, te održavanje sigurnosti i stabilnosti međunarodnog bankovnog sustava, utvrđen u 3 Stupa, rezultat je poslovne prakse i nedostataka Basela I; *ibid.*, str. 99.

¹⁷ <https://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf> 28.01.2019. god.

¹⁸ Basel III, 2010. g., Globalni regulatorni okvir za otpornost banaka i bankarskog sustava, cilj je poboljšati sposobnost banke da apsorbira gubitke imovine bez utjecaja na ostatak gospodarstva; Radman Peša A., Zubak V., Mitrović D., op. cit. (bilj. 15.), str. 100.

¹⁹ https://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.pdf, 31.01.2019. god.

²⁰ Usklađenost i funkcija usklađenosti u bankama

²¹ Također, 2008. objavljuje dokument procjene primjene načela usklađenosti, V. <https://www.bis.org/publ/bcbs142.htm>

- **United Nations**²²; osim tijela UN-a – Glavne skupštine i Ekonomskog i socijalnog vijeća, u okviru Ujedinjenih Naroda djeluju brojne druge bitne organizacije poput: World Health Organization, World Trade Organization, UNESCO, International Telecommunications Union, International Labor Organization, International Monetary Fund, Svjetska Banka, UNHCR, UNICEF, World Intellectual Property Organization i dr., a koje unutar svog djelokruga postavljaju specifične standarde i pravila, što UN pozicionira na sam vrh najutjecajnijih globalnih organizacija.
- **International Organization for Standardization – ISO**²³; neovisna međunarodna organizacija sa članstvom od 163 nacionalna tijela za standardizaciju koja okuplja stručnjake za razmjenu znanja i razvoj tržišno relevantnih međunarodnih standarda; konkretno vezano uz Compliance ističu se ISO 31000, ISO 19600 2014, ISO 9001, koje se odnose na risk management i Compliance management sisteme, te upravljanje kvalitetom.
- **The Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD**²⁴; međunarodna ekonomska organizacija osnovana 1961. godine, čija misija je promicanje politika koje će poboljšati ekonomsku i društvenu dobrobit ljudi širom svijeta, vratiti povjerenje u tržišta i institucije, ponovno uspostaviti zdrave javne financije. Konkretno vezano uz Compliance, ističu se smjernice OECD-a „Good Practice Guidance on Internal Controls, Ethics, and Compliance“ usvojenog 2010.g. kao dio dokumenta Recommendation of the Council for Further Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions.²⁵
- **G-20**²⁶ udruženje ministara financija i guvernera centralne banke 19 zemalja te predstavnike Europske Unije, cilj je sprječavanje eventualnih financijskih kriza, poboljšanje trgovine, poboljšanje klimatskih uvjeta
- **Transparency international**²⁷ organizacija osnovana 1993.g., udruženje za borbu protiv korupcije, 2017. g. izdaje javno dostupan online alat koji poduzetnicima pomaže u prepoznavanju i sprječavanju korupcije²⁸, svake godine objavljuje Corruption peRegulatory Complianceceptions index²⁹, Transparency International UK objavljuje Global Anti-Bribery Guidance.³⁰

²² Organizacija osnovana 1945. godine u San Franciscu od strane 50 država, odnosno 51, a danas ima 193. države članice, <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html> 28.01.2019. god.

²³ <https://www.iso.org/about-us.html> 13.01.2019. god.

²⁴ <http://www.oecd.org/> 31.01.2019. god.

²⁵ <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/44884389.pdf> 31.01.2019. god.

²⁶ <https://www.thebalance.com/what-is-the-g20-3306114> 05.02.2019. god.

²⁷ <https://www.transparency.org/whoweare/organisation> 13.01.2019. god.

²⁸ https://www.transparency.org/news/pressrelease/comprehensive_online_tool_launched_to_help_companies_tackle_bribery_and_cor 31.01.2019. god.

²⁹ <https://www.transparency.org/cpi2018> 31.01.2019. god.

³⁰ <https://www.antibriberyguidance.org/about-guide-0> 31.01.2019. god.

3.2. Regulatory Compliance u Sjedinjenim Američkim Državama – kolijevci Compliance-a

Tridesete godine 19. stoljeća obilježili su radnički pokreti i borba za bolje radne uvjete, a Upton Beall Sinclair, američki pisac, 1906. napisao je roman *The Jungle*³¹, u kojem je bez ustručavanja opisao loše radničke i sanitarne uvjete u američkoj industriji mesa, što je rezultiralo donošenjem Pure Food and Drug Act i Meat Inspection Act. Godine 1919. objavio je *The Brass Check*, u kojem se fokusirao na problem žutog novinarstva i ograničenja “slobodnog tiska” u Sjedinjenim Američkim Državama, četiri godine nakon objavljivanja tog djela, stvoren je prvi etički kodeks za novinare.³²

Sredinom osamdesetih, pričalo se o lošem upravljanju i zlouporabi u procesima nabave tijela u okviru ministarstva obrane, što je rezultiralo osnivanjem DII – nestranačke neprofitne organizacije koju čine članice iz zrakoplovne industrije i industrije vezane uz državnu obranu.³³

Na daljnji razvoj Regulatory Compliance-a, najviše su utjecali potresi i afere na energetskom, odnosno financijskom tržištu, koje su rezultirali novim pravnim okvirom kao temeljima današnjeg Regulatory Compliance-a, o čemu detaljnije u idućim poglavljima.

3.2.1. Visoko utjecajni regulatori i regulatorne prekretnice u Sjedinjenim Američkim Državama

Uz postojanje posebnih institucija koje postavljaju regulatorni okvir i standarde za pojedina područja, Sjedinjene Američke države stvorile su i sustav agencija. Primarne kritike takvog sustava su prevelika normiranost³⁴, upitna neovisnost pojedinih „neovisnih agencija“³⁵ te pitanje nadzora³⁶.

Neka od važnijih regulatornih tijela:

US House Committee on Financial Services regulatorno je tijelo koje nadzire kompletan financijski sektor Sjedinjenih Američkih Država pa tako i druge regulatore financijskih

³¹ <http://www.crf-usa.org/bill-of-rights-in-action/bria-24-1-b-upton-sinclair-the-jungle-muckraking-the-meat-packing-industry.html> 06.01.2019. god.

³² <https://www.u-s-history.com/pages/h3932.html> 06.01.2019

³³ <https://www.dii.org/about/about-dii> 07.01.2019

³⁴ V <https://dealbook.nytimes.com/2014/06/03/the-dubious-campaigns-to-fight-overregulation/> 05.02.2019. god.

³⁵ V <https://www.forbes.com/sites/susandudley/2017/05/09/make-independent-regulatory-agencies-more-accountable-to-the-public/#6b7657407d63> 05.02.2019. god.

³⁶ Smerdel, B., „Nezavisni regulatori i vladavina prava – hrvatska praksa u svjetlu američkog iskustva“, u: Barbić, Jakša i Giunio, Miljenko (ur.), *Zbornik 50. jubilarnog susreta pravnika: Opatija '12*, Hrvatski savez udruga pravnika u gospodarstvu, Zagreb, 2012 (50), https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/%281%29_OPATIJA_FINAL_KORIGIRANO_FN_55.doc str. 22

institucija, ali i prati legislativu i standarde koje postavljaju druge važne međunarodne razvojne i financijske agencije poput Svjetske banke i MMF-a.³⁷

*U.S. Senate Committee on Banking, Housing, and Urban Affairs*³⁸, jedan je od dvadeset senatskih povjerenstava zaduženih za vođenje senatskih poslova vezanih uz specijalizirana područja od zakonodavnog interesa i to bankarstvo, osiguranje, financijska tržišta, vrijednosne papire, privatno i javno stambeno zbrinjavanje, gradnja domova za njegu, urbani razvoj i masovni prijevoz, međunarodnu trgovinu i financije, izvoz, revizija i ponovno pregovaranje Vladinih ugovora, te mnoga druga područja.³⁹

*Ministarstva sa svim svojim Agencijama koje predstavljaju regulatore određenog dijela gospodarstva ili tržišta na koje se odnose*⁴⁰

Commodity futures trading commission jest komisija osnovana 1974. godine, a čiji je osnovni cilj poticanje otvorenog, transparentnog, konkurentnog i sigurnog tržišta. Osnovano je kao neovisno tijelo radi preuzimanja odgovornosti koje su prethodno pripadale Ministarstvu poljoprivrede od 1920. godine, a nakon donošenja Dodd-Frank Act-a nadležnost se znatno proširila.⁴¹

Federal Deposit Insurance Corporation je neovisna agencija koju je osnovao Kongres 1933. Banking Act-om, radi održavanja stabilnosti i povjerenja te se kao takva, korporacija istaknula kao priznati lider u promicanju razumnih javnih politika, rješavanju rizika u nacionalnom financijskom sustavu i obavljanju poslova osiguranja, nadzora, zaštite potrošača, planiranja rješavanja i upravljanja stečajevima.⁴²

Securities and Exchange Commission

26. rujna 1914. godine osnovana je Securities and Exchange Commission - Savezna trgovinska komisija zakonom o Federalnoj trgovinskoj komisiji.

SEC je neovisna federalna agencija usmjerena na zaštitu potrošača i promicanje konkurencije, čije osnovne aktivnosti uključuju provođenje zakona, primjenu antimonopol-skih zakona te osigurava otvoreno tržište, prati poslovnu praksu i nadzire određene poslovne procese.⁴³

³⁷ <https://financialservices.house.gov/> 18.02.2019. god.

³⁸ Odbor za bankarstvo, stambena pitanja i urbane poslove, <https://www.banking.senate.gov/about> 19.01.2019. god.

³⁹ <https://www.banking.senate.gov/about/jurisdiction> 19.01.2019. god.

⁴⁰ <https://www.usa.gov/executive-departments> 19.01.2019. god.

⁴¹ <https://www.cftc.gov/About/MissionResponsibilities/index.htm> 19.01.2019. god.

⁴² <https://www.fdic.gov/about/strategic/strategic/mission.html> 19.01.2019. god.

⁴³ <https://www.ftc.gov/about-ftc/our-history> 07.01.2019

3.2.2.1. *Financijsko tržište, afere i razvoj Compliancea*

Rast i napredak 90-ih godina prošlog stoljeća negativno je utjecao na etičke i moralne standarde u poslovnom svijetu i početkom 2000. zaredali su se mnogi skandali od kojih je možda najpoznatiji Enron – američka energetska kompanija poznata po najvećem bankrotu u povijesti kapitalizma. Tijekom 1990-ih Enron je varao svoje investitore i poslovne partnere prikazujući neistinite podatke o uspješnosti svog poslovanja, u poslovnim knjigama prikazivao lažne podatke, dugove prebacivao na druga društva koje su njegovi vodeći ljudi osnivali s inozemnim partnerima, a čije su knjige skrivane od neovisnih revizora. Temeljem lažnih podataka i financijskih izvješća, dobivao je kredite od banaka i financijskih fondova koje nije bio u mogućnosti vratiti, a tisuće ljudi ostale su bez posla i bez novca u svojim mirovinskim fondovima.

Enron je samo dio tadašnje Kalifornijske energetske krize nastale kao rezultat manipulacija i monopola na tržištu koja je omogućena deregulacijom tržišta sredinom 1990-ih.

Arthur Andersen, jedna od najvećih revizorskih tvrtki koja je usko surađivala sa Enronom također je propala zbog narušenog ugleda i želje za brzim uspjehom na štetu integriteta.⁵¹ I bez optužbi za uništavanje dokumenata koji su u najmanju ruku narušili ugled Andersena, takav odnos prema klijentima u smislu pogodovanja, svakako je smjer za non Compliance poslovanje. Povezanost s Enronom, ozbiljne optužbe i loš imidž koji je eksponencijalno rastao te naposljetku, gubitak licence, doveli su do potpunog kraha.

Usljedile su mnoge druge afere poput XEROX⁵², Aurora Food⁵³, WORLDCOM⁵⁴, itd.

SOX – Sarbanes-Oxley Law⁵⁵

Slijedom propasti Enrona i drugih skandala koji su potresali Sjedinjene Američke Države, ali i čitav svijet, Senator Paul Sarbanes i Congressman Mike Oxley iniciraju donošenje tzv. SOX zakona kojim bi sva javna društva čije dionice kotiraju na burzi unutar

⁵¹ Andersen je osim optužbe za uništavanje dokumentacije vezane uz Enron (presudu kojim se proglašavaju krivim za to ipak je preinačio Vrhovni sud), navodno implementirao politiku prema kojoj ugovorni partner za kojeg se obvaljaju poslovi revizije i izrade financijskih izvješća ima zadnju riječ u svim odlukama kako bi se održao dobar i blizak poslovni odnos s klijentima, umjesto da se iste prepuste stručnjacima; V Steinberg R. M., „Governance, risk management and Compliance“, 2011, John Wiley & Sons Inc., str. 7.

⁵² Tiskarska kompanija koja je prikazivala svoje prihode većima nego što su uistinu bili krivotvorenjem financijskih izvješća i druge dokumentacije, <https://www.theguardian.com/business/2002/jun/29/2> 07.01.2019. god.

⁵³ Prehrambeni gigant koji je manipulirao financijskim izvješćima <https://www.nytimes.com/2001/01/24/business/4-former-executives-charged-with-doctoring-profit-data.html> 07.01.2019. god.

⁵⁴ Telekomunikacijska kompanija, nepropisno bilježenje dobiti i manipulacije rezervama, <https://www.forbes.com/2002/07/25/accountingtracker.html#62ed2bae57e8> 07.01.2019. god.

⁵⁵ „Public Company Accounting Reform and Investor Protection Act“, odnosno, u prijevodu, „Reforma računovodstva javnih društava i zakon o zaštiti investitora“, dalje u tekstu SOX

SAD-a bila obvezna implementirati sustav interne kontrole nad procesom financijskog izvještavanja, revizije i drugih procesa poslovanja, a kojim bi se provela temeljita reforma računovodstva i revizije velikih društava i povećao stupanj zaštite njihovih investitora.

Originalan SOX iz 2002.g. sastavljen je od jedanaest poglavlja⁵⁶ koja sadrže odredbe kojima su postavljeni viši standardi i obveze u pogledu financijskog izvještavanja i korporativne odgovornosti, utvrđene su veće i opsežnije obveze revizora, utvrđeni su viši standardi, pravila i obveze interne kontrole i obveza donošenja etičkih kodeksa i s njima povezanih izvještavanja, odredbe koje se odnose na sukobe interesa i dr.⁵⁷ Specifičnost SOX-a karakterizira i predviđena zaštita zviždača te sankcioniranje tzv. „white collar crime“⁵⁸, a za povredu njegovih odredbi predviđene su stroge prekršajne i kaznene sankcije.

SOX nedvojbeno predstavlja prekretnicu u Regulatory Compliance okviru, no praćen je i negativnim kritikama, a najčešća se odnosi na činjenicu da provedba donesenih uredbi generira visoke troškove te da će ograničiti konkurentnost SAD-a u odnosu na ostatak svijeta⁵⁹. Međutim, Aprill kao bitne temelje za opravdanu kritiku navodi razlike između profitnog i neprofitnog sektora te potrebu izmjena zakona u tom pogledu.⁶⁰

Kritike koje kao uporište imaju činjenicu da se SOX odnosi na javna poduzeća, možda su relevantnija od onih čija je baza u konačnici „samo“ financijske prirode (koja potvrđuju onu „Compliance costs, but non-Compliance costs more“) utoliko što su usmjerena na bolju regulaciju društava koja ne spadaju u sferu javnih poduzeća – non profit companies, a kojih u Sjedinjenim Američkim Državama ima preko 1.5 milijuna i čine značajan udio u tržištu, stoga je potreba za regulacijom značajna.⁶¹

SOX je bio ključna prekretnica regulatornih zahtjeva na financijskom tržištu, te je utjecao i na Europsko zakonodavstvo (npr. Irski „The Companies Act“⁶²) ali i zakonodavstvo Republike Hrvatske.⁶³

⁵⁶ <http://www.sox-online.com/the-sarbanes-oxley-act-full-text/> 08.01.2019

⁵⁷ <http://www.sox-online.com/the-sarbanes-oxley-act-full-text/> 08.01.2019

⁵⁸ Specifična djela koja najčešće čine pripadnici više klase, <http://www.sox-online.com/the-sarbanes-oxley-act-full-text/> 08.01.2019

⁵⁹ <https://www.translegal.com/feature-articles/increased-criticism-for-sarbanes-oxley> 18.01.2019

⁶⁰ Aprill P. Ellen „What Critiques of Sarbanes-Oxley Can Teach About Regulation of Nonprofit Governance“, 2007. Fordham Law Review, Volume 76, Issue 2, str. 791.-794.

⁶¹ Neprofitna društva i organizacije, <https://beta-nccs.urban.org/project/nonprofit-sector-brief> 18.01.2019

⁶² <https://community.corporatecompliance.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=476a7bdf-4263-41d5-8aab-19d7187e9472> 31.01.2019

⁶³ Na računovodstveno i porezno zakonodavstvo Republike Hrvatske Sarbanes-Oxley zakon utječe neizravno, na osnovi smjernica OECD-a, direktiva EU-a, standarda i različitih kodeksa; Vukšić, Z., Utjecaj Sarbanes-Oxley zakona na računovodstveno i porezno zakonodavstvo, 2013, str. 117.-130.; <http://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2013/9/vuksic.pdf> 28.01.2019. god.

Dodd-Frank Act⁶⁴

Dodd Frank Act donesen je 2010. godine, potaknut globalnom financijskom krizom i predstavljao je opsežne promjene na financijskom tržištu i regulativi.

Sastoji se od 16 poglavlja koja uređuju: financijsku stabilnost, područje osiguranja, hedge fondova, transparentnost i odgovornost Wall Streeta, poboljšanja u regulaciji vrijednosnih papira, zaštitu potrošača, hipoteke, zaštitu zviždača i dr.

Osnovne promjene koje je donio zakon su slijedeće: podvrgava najveće nacionalne banke strožijim regulatornim pravilima i standardima, propisuje se obveza provođenja testiranja na stres, a jedna od najvažnijih stvari jest osnivanje Ureda za financijsku zaštitu potrošača (Consumer Financial Protection Bureau - CFPB), koji je ovlašten zaštititi potrošače od nepravедnih, zavaravajućih i nepoštenih financijskih proizvoda i usluga, itd..⁶⁵

Dodd Frank je označio novu prekretnicu za Regulatory Compliance budući su njime utvrđena stroža pravila i standardi koji se primjenjuju na financijske institucije, ali je kao i SOX, izazvao polemike i kritike kojima se navodi da je Zakon uzrokovao nove troškove, smanjenje likvidnosti, negativan odraz na male banke, gubitak radnih mjesta i dr..⁶⁶

Tijekom 2018, u nekoliko je navrata najavlјivana revizija i ukidanje Zakona, počevši od smanjenja financijske potpore Uredu za financijsku zaštitu potrošača⁶⁷ (ukidanje bi zasigurno rezultiralo promjenom klime u financijskom sektoru na štetu potrošača - dobar primjer je Wells Fargo afera zbog neautoriziranog otvaranja računa i sl.), ali i usvajanja drugih zakona koji bi ograničili dijelovanje Dodd-Frank-a (npr. Economic Growth, Regulatory Relief and Consumer Protection Act iz 2018.g.).⁶⁸

Uz Federal Sentencing Guidelines, Foreign Corrupt Practices Act , SOX i Dodd Frank, temeljni Regulatory Compliance okvir u SAD-u, čine mnogi savezni zakoni, od kojih je bitno istaknuti neke važnije poput: Bank Secrecy Act⁶⁹ i USA PATRIOT Act⁷⁰ koji sadrže važne odredbe vezane uz sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma te uspostavu adekvatnih AML programa, Health Insurance Portability and Accountability

⁶⁴ „Dodd-Frank Wall Street Reforma i Zakon o zaštiti potrošača“, dalje u tekstu Dodd-Frank

⁶⁵ Webel B., „The Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act: Background and Summary“, Congressional Research Service, 04/2017, str. 16.-17.

⁶⁶ <https://financialengines.com/education-center/future-dodd-frank-impact-consumers/> 10.01.2019. god.

⁶⁷ <http://www.bankinfosecurity.com/trumps-call-to-dismantle-dodd-frank-effect-on-banks-a-9533> 10.01.2019. god.

⁶⁸ <https://www.federalreserve.gov/newsevents/testimony/quarles20181002a.htm> 11.01.2019. god.

⁶⁹ <https://www.occ.treas.gov/topics/compliance-bsa/bsa/bsa-regulations/index-bsa-regulations.html> 18.02.2019. god.

⁷⁰ <https://www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm> 18.02.2019. god.

Act⁷¹ koji se odnosi na zaštitu osobnih podataka te Sherman Act⁷², tzv. antitrust zakon, a nadopunjavaju se različitim zakonima na državnoj razini.

3.2.2.2. Neki primjeri drugih velikih tržišta/industrija pod ingerencijom Agencija

Automobilska industrija – The National Highway Traffic Safety Administration

Osim financijskog tržišta, odnosno manipulacije financijskom dokumentacijom organizacija, niti druge industrije nisu ostale imune na velike skandale. Automobilska industrija također je iznjedrila afere koje su bile rezultat nepoštivanja regulative i ne pridržavanja standarda čime su negativno utjecale na tržište.

Toyota je zbog velikih propusta u proizvodnji i poslovanju (pogreške u upravljačkom sistemu, problemi s Camry i Lexus modelima, problemi s papučicama za gas,..), tijekom devedesetih i dvijetisućitih, koje su pratile pritužbe potrošača i u konačnici regulatorni, ali i politički pritisak, povukla preko 11 milijuna vozila u svijetu i samo u Sjedinjenim Američkim državama platila 48,8 milijuna \$ kazne te se suočila sa mnogim sudskim tužbama mjerljivima u milijunima američkih dolara⁷³.

Afera je pratila i General Motors koji se suočio sa velikim brojem sudskih tužbi koje su podnijele obitelji žrtava neispravnih prekidača paljenja ugrađenih u automobile i povukli su preko 2,7 milijuna vozila u 2014. godini i platili 35 milijuna američkih dolara kazne.

Regulator koji je izrekao kazne jest The National Highway Traffic Safety Administration⁷⁴ (NHTSA) koja je osnovana 1970. godine Zakonom o sigurnosti na autocestama iz 1970 i dio je Ministarstva prometa Sjedinjenih Američkih država⁷⁵.

NHTSA je posebno istaknuta budući indirektno djeluje i na globalnoj razini obzirom na veličinu i opseg automobilske industrije, istraživanja i tehnološki napredak vezan uz sigurnost vozila (NCAP⁷⁶), ali i utjecaj na globalne klimatske promjene.

⁷¹ <https://www.hhs.gov/hipaa/for-professionals/security/laws-regulations/index.html> 18.02.2019. god.

⁷² <https://www.ftc.gov/tips-advice/competition-guidance/guide-antitrust-laws/antitrust-laws> 18.02.2019. god.

⁷³ Steinberg Richard M., op.cit. (bilj. 51), str 25.

⁷⁴ Nacionalna uprava za sigurnost prometa na cestama

⁷⁵ United States Department of Transportation

⁷⁶ New Car Assessment Programme, <http://www.globalncap.org/about/> 19.01.2019. god., <http://www.globalncap.org/make-america-first-pedestrian-protection-global-ncap-tells-donald-trump/> 19.01.2019. god.

*Tržište hrane i lijekova – Food and Drug Administration (FDA)*⁷⁷

I druga tržišta pretrpjele su potrese, a korporacije sa dugom tradicijom potresale su afere koje su utjecale na njihov teško stečeni ugled. Regulatorno tijelo Agencija za hranu i lijekove - Food and Drug Administration (FDA) postavila je vrlo visoke standarde na tržištu.⁷⁸

FDA kao Agencija U.S. Department of Health & Human Services, nadzire kompletno tržište hrane, lijekova i humanih cjepiva, kozmetike, medicinskih uređaja i pomagala, uređaje koji proizvode zračenje, veterinarske i duhanske proizvode, i dr., a provodi iznimno važan Zakon o hrani, lijekovima i kozmetičkim proizvodima iz 1938. i više od 200 drugih, međusobno povezanih zakona koji čine jednu od najvećih i najučinkovitijih svjetskih mreža javnog zdravstva i zaštite potrošača, te surađuje s brojnim drugim agencijama.⁷⁹

Najbolji primjer na tržištu kozmetike i lijekova je svjetski poznata korporacija Johnson&Johnson koji je u startu postavio ljestvicu vrlo visoko kada je riječ o kriznom menadžmentu⁸⁰, no početkom 2000.-ih FDA je utvrdila da se za probleme u proizvodnji povučeni proizvodi znalo puno prije povlačenja istih, ali se provela samo površna istraga. Johnson& Johnson potresla su i druga povlačenja raznih lijekova zbog velikih pogrešaka u proizvodnji što je rezultiralo ogromnim financijskim gubicima i zatvaranjem McNeil Consumer Healthcare tvrtke za proizvodnju u vlasništvu J&J⁸¹. (Osim navedenih primjera, J&J imao je i problema iz nadležnosti SEC-a, ali ovdje je cilj istaknuti povrede iz nadležnosti FDA kao regulatora tog specifičnog tržišta.)

FDA je regulator kojeg je bitno istaknuti jer, obzirom na visoki udio uvozne hrane, lijekova i medicinskih pomagala u SAD-u, djeluje i na globalnoj razini stoga surađuje s drugim regulatorima i potpisnik je mnogih bitnih sporazuma poput MRA⁸², provodi inspekcije u inozemstvu, obrazuje inozemne industrijske organizacije u pogledu standarda i pravila koje ona nameće.

⁷⁷ Agencija za hranu i lijekove, osnovana 30-ih godina dvadesetog stoljeća i nalazi se unutar Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, a sastoji se od Ureda povjerenika i i četiri direkcije koje nadziru osnovne funkcije agencije: medicinske proizvode i duhan, hranu, globalne regulatorne poslove i pravila te operacije.

⁷⁸ <https://www.fda.gov/> 10.01.2019. god.

⁷⁹ <https://www.fda.gov/AboutFDA/Transparency/Basics/ucm194879.htm> 11.01.2019. god.

⁸⁰ Ekspresno povlačenje Tylenol kapsula koje sadrže otrov – cijanid sa prodajnih mjesta; Steinberg, R., M., op.cit. (bilj. 51) str. 27

⁸¹ <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2077966/Johnson--Johnson-Motrin-recall-12m-bottles-pain-relief-medicine-withdrawn-US.html> 10.01.2019. god.

⁸² Mutual Recognition Agreement <https://www.fda.gov/InternationalPrograms/Agreements/ucm598735.htm> 19.01.2019, god. https://ec.europa.eu/growth/single-market/goods/international-aspects/mutual-recognition-agreements_en 19.01.2019. god.

3.3. Europska unija i države članice

Zakoni koji su utemeljili novi regulatorni okvir u SAD-u, pokrenuli su jačanje regulative i u Europi te su određeni nacionalni zakoni u državama Europe pronašli uporište upravo u najbitnijoj regulativi SAD-a⁸³.

Kriza koja je zahvatila Sjedinjene Američke Države i pokrenula razvoj Compliancea kao profesije, zahvatila je cijeli svijet, pa tako i zemlje članice Europske Unije što je rezultiralo uspostavljanjem postrožene regulative i na tržištima Europe, a na koju je direktno i indirektno utjecala i regulativa koja je nastala kao odgovor na krize u Sjedinjenim Američkim državama.

Nakon prvog vala osnivanja regulatornih agencija u Europi 70-ih godina 20. stoljeća, do prave ekspanzije osnivanja regulatornih agencija dolazi 1990.-ih i 2000.-ih godina koje pokrivaju širok spektar djelatnosti od općeg interesa koje utječu na svjetsko gospodarstvo i općenito, život ljudi.⁸⁴

Primarni cilj zakonodavnih institucija EU jest uredbama, direktivama i odlukama uspostaviti određena pravila i standarde na razini država članica kroz implementaciju u nacionalne zakone i propise te u konačnici ujednačenost propisa i viši standardi i to kroz rad najviših EU institucija: Europske Komisije, Europskog Parlamenta i Vijeća Europe.

Osim najviših institucija EU, neki od najvažnijih regulatora (institucija i agencija) na razini EU jesu:

- a) European Banking Authority⁸⁵ – EBA, neovisno je tijelo EU-a koje odgovara Europskom parlamentu, Vijeću Europske unije i Europskoj komisiji, a čiji su prioriteti osigurati učinkovitu i dosljednu razinu bonitetne regulative i nadzora nad europskim bankarskim sektorom, odnosno održavanje financijske stabilnosti u EU-u.
- b) European Insurance and Occupational Pensions Authority⁸⁶ - EIOPA, je neovisno tijelo EU čiji su primarni zadaci podržati stabilnost financijskog sustava, transparentnost tržišta i financijskih proizvoda, kao i zaštitu vlasnika polica, članova mirovinskog sustava i korisnika.

⁸³ Npr. Irska i SOX, Italija i FSG, SOX u Hrvatskoj, itd.

⁸⁴ Bajakić I., op. cit. (bilj. 46), str. 521-522;

⁸⁵ EBA je osnovana 2011. kao dio Europskog sustava financijskog nadzora (ESFS), neovisno je tijelo EU-a koje radi na osiguravanju učinkovite i dosljedne bonitetne regulacije i nadzora u europskom bankarskom sektoru. Glavni zadatak EBA-e je pridonijeti stvaranju jedinstvenog europskog pravilnika o bankarstvu čiji je cilj pružiti jedinstven skup usklađenih bonitetnih pravila za financijske institucije diljem EU-a. <https://eba.europa.eu/about-us> 31.01.2019. god.

⁸⁶ EIOPA-ini ciljevi su podržati stabilnost financijskog sustava, transparentnost tržišta i financijskih proizvoda, kao i zaštitu vlasnika polica, članova mirovinskog sustava i korisnika. EIOPA je ovlaštena pratiti i identificirati trendove, potencijalne rizike i ranjivosti koji proizlaze iz mikroprudencijalne razine, preko granica i među sektorima. <https://eiopa.europa.eu/about-eiopa/missions-and-tasks> 31.01.2019. god.

- c) European Securities and Markets Authority⁸⁷ – ESMA, je neovisno tijelo EU-a koje pridonosi očuvanju stabilnosti financijskog sustava Europske unije jačanjem zaštite ulagača, procjenjuje rizike, promiče konvergenciju nadzora i izravno nadzire agencije za kreditni rejting i repozitorije trgovine.
- d) European Central Bank⁸⁸, upravlja eurom, upravlja deviznim pričuvama eurozone, te određuje i provodi gospodarsku i monetarnu politiku EU-a, a prioritet je održanje stabilnosti cijena i poticanje gospodarskog rasta.
- e) European Investment Bank⁸⁹, glavne aktivnosti su usmjerene na poticanje zapošljavanja i gospodarskog rasta, davanje posebnih zajmova, savjetovanje, podržanje mjera za ublažavanje klimatskih promjena.
- f) Ured Tijela europskih regulatora za elektroničke komunikacije⁹⁰, primarna aktivnost pružanje stručne i administrativne podrške Tijelu europskih regulatora za elektroničke komunikacije radi postizanja jedinstvenog tržišta elektroničkih komunikacija.
- g) European Agency for Safety and Health⁹¹, informacijska agencija EU za zdravlje i sigurnost na radu čije su aktivnosti usmjerene ka poboljšanju radnih uvjeta, smanjenje nezgoda na radu i profesionalnih bolesti, rješavanju pitanja starenja europske radne snage, suradnji sa drugim međunarodnim organizacijama i dr.
- h) European Medicines Agency⁹², EMA jamči znanstvenu evaluaciju, nadzor, odobravanje i praćenje sigurnosti lijekova za upotrebu u humanoj i veterinarskoj medicini u EU-u, pružanje informacija zdravstvenim radnicima i pacijentima i dr.
- i) European Environment Agency⁹³, osnovna zadaća je podupiranje Održivog razvoja te pružanje pouzdanih i neovisnih informacija o okolišu

Dakle, radi se o Institucijama sa specijaliziranim ulogama i decentraliziranim agencijama koje su uspostavljene radi izvršavanja tehničkih i znanstvenih zadaća za pomoć institucijama EU-a pri provedbi politika i donošenju odluka.⁹⁴

⁸⁷ ESMA je osnovana kao izravna posljedica preporuka iz de Larosièreova izvješća iz 2009. godine koje pozivaju na uspostavu Europskog sustava financijskog nadzora (ESFS) kao decentralizirane mreže. Sustav je započeo s radom 1. siječnja 2011. u skladu sa svojom Uredbom o osnivanju i zamijenio Odbor europskih regulatornih tijela za vrijednosne papire (CESR) koji je bio mreža tijela EU-a koja je promicala dosljedan nadzor diljem EU-a i pružao savjete Europskoj komisiji; <https://www.esma.europa.eu/about-esma/who-we-are> 21.01.2019. god.

⁸⁸ <https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/html/index.en.html> 31.01.2019. god.

⁸⁹ <http://www.eib.org/en/about/index.htm> 31.01.2019. god.

⁹⁰ https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/berec_hr 31.01.2019. god.

⁹¹ <https://osha.europa.eu/hr> 31.01.2019. god.

⁹² <https://www.ema.europa.eu/en/news-events/publications/scientific-publications> 31.01.2019. god.

⁹³ <https://www.eea.europa.eu/> 31.01.2019. god.

⁹⁴ https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_hr 31.01.2019. god.

3.4. Regulatory Compliance u Hrvatskoj

Temelj Regulatory Compliance-a u Hrvatskoj jesu Ustav i Zakoni koje donosi Hrvatski Sabor, ali vidljiv je utjecaj anglosaksonskog sustava te naravno, Europske Unije kroz implementaciju EU akata i osnivanje regulatornih agencija.⁹⁵

Neki od relevantnijih Zakona na razini RH:

- Zakon o trgovačkim društvima (ZTD) koji detaljno uređuje osnivanje i rad trgovačkih društava u RH⁹⁶;
- Kazneni Zakon⁹⁷ u odredbama koje se odnose na gospodarsko poslovanje, odnosno kaznena djela u okviru gospodarskog poslovanja, radnih odnosa i socijalnog osiguranja, zdravlja ljudi, okoliša, imovine, računalnih sustava, programa i podataka, krivotvorenja, intelektualnog vlasništva i službene dužnosti,
- Zakon o kaznenoj odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela⁹⁸,
- Zakon o sprječavanju sukoba interesa⁹⁹,
- Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka¹⁰⁰
- Zakon o tržištu kapitala¹⁰¹
- Zakon o kreditnim institucijama¹⁰²
- Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja¹⁰³
- Zakon o obveznim odnosima¹⁰⁴,
- Opći porezni zakon¹⁰⁵,
- Zakon o radu¹⁰⁶,

⁹⁵ Bajakić I., op. cit. (bilj. 46), str. 521-253.

⁹⁶ Zakon o trgovačkim društvima, NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15

⁹⁷ Kazneni Zakon NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18

⁹⁸ Zakon o kaznenoj odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela NN 151/03, 110/07, 45/11, 143/12

⁹⁹ Zakon o sprječavanju sukoba interesa NN 26/11, 12/12, 124/12, 48/13, 57/15

¹⁰⁰ Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka NN 42/18

¹⁰¹ Zakon o tržištu kapitala NN 65/18

¹⁰² Zakon o kreditnim institucijama NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18

¹⁰³ Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja NN 79/09, 80/13

¹⁰⁴ Zakon o obveznim odnosima NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18

¹⁰⁵ Opći porezni zakon NN 115/16, 106/18

¹⁰⁶ Zakon o radu; NN 93/14, 127/17

- Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma¹⁰⁷,
- Prekršajni zakon¹⁰⁸,
- Zakon o računovodstvu¹⁰⁹;

te mnogi drugi zakoni od kojih su neki spomenuti u pregledu regulatornih agencija.

U Hrvatskoj su u razdoblju nakon stjecanja statusa kandidata za članstvo u EU i nakon ulaska Republike Hrvatske u EU, osnovane brojne neovisne agencije od kojih neke od njih zaista aktivno djeluju na tržištu RH (regulatorne agencije npr. HANFA, HAKOM, itd), dok neke postoje samo formalno, a Hrvatska Vlada je u pokušajima uređenja državne uprave u više navrata pokušala smanjiti broj takvih tijela.¹¹⁰ Agencije su se osnivale temeljem preporuka EU, a zapravo se preslikavao Američki sustav koji odlikuje mnoštvo različitih Agencija koje nadziru različite segmente određenih tržišta.¹¹¹

Regulatorne agencije osniva Republika Hrvatska kao neovisne, samostalne, pravne osobe s javnim ovlastima, (neke upisane u sudski registar, neke ne), a koje reguliraju određena tržišta na način da vrše nadzor nad poslovanjem subjekata nadzora, nadziru izdavanje, produženje i prijenos licenci i dozvola, nadziru provedbu i poštivanje zakona, nadziru kvalitetu pružanja određenih usluga, transparentnost poslovanja, osiguravaju zaštitu korisnika, surađuju s regulatornim tijelima država članica Europske unije i susjednih država, objavljuju preporuke, i vrše druge radnje vezane uz odvijanje poslovnih procesa specifičnog tržišta koje reguliraju.

Problem regulatornih agencija u Hrvatskoj jest njihov nadzor obzirom da su neovisne i samostalne, i eventualne pogreške u radu istih ili povrede propisa¹¹² pa je jedina zaštita protiv nekog pojedinačnog akta regulatornog tijela, moguća samo u obliku pokretanja upravnog spora. Također, dovodi se u pitanje njihova formalna neovisnost budući su osnivane kao „samostalne i neovisne“ te za obavljanje poslova iz svoje nadležnosti odgovaraju Hrvatskom Saboru¹¹³, dok istovremeno nedavni slučajevi direktne intervencije Vlade RH u rad nekih agencija i upravljanje istima, ukazuju upravo na neovisnost i nesamostalnost nekih agencija¹¹⁴, a navedene činjenice predmet su kritika pravnih stručnjaka.¹¹⁵

¹⁰⁷ Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, NN 108/17

¹⁰⁸ Prekršajni zakon NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18

¹⁰⁹ Zakon o računovodstvu NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18

¹¹⁰ Smerdel, B. op.cit.(bilj.36), str. 30.

¹¹¹ *ibid.*, str. 18

¹¹² <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Zatrazena-smjena-sefova-HERA-e-Kad-se-zbroje-sva-kasnjenja-s-aktima-kasne-cak-36-godina> 23.01.2019

¹¹³ Zakon o elektroničkim komunikacijama NN 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14, 72/17, Zakon o regulaciji energetske djelatnosti NN 120/12, 68/18, Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja NN 79/09, 80/13

¹¹⁴ <https://vlada.gov.hr/vijesti/vlada-ce-pred-saborom-inicirati-smjenu-upravnog-vijeca-hera-e/9339>

¹¹⁵ Pravni stručnjaci prigovaraju formalnoj neovisnosti regulatornih tijela, nepostojanju nadzora nad istima

Unatoč opravdanim kritikama, regulatorne Agencije u RH imaju značajan utjecaj na specifična tržišta Republike Hrvatske i oblikuju to tržište provođenjem propisa i smjernica donesenim na razini EU.

Najviše se ističe financijski sektor i **Hrvatska Agencija za nadzor financijskih usluga, HANFA**, kao nadzorno tijelo u čiji djelokrug i nadležnost spada nadzor financijskih tržišta, financijskih usluga te pravnih i fizičkih osoba koje te usluge pružaju.¹¹⁶

HANFA-in djelokrug obuhvaća tržište kapitala, investicijske fondove, mirovinske fondove, mirovinska osiguravajuća društva i društva za dokup mirovine, tržište osiguranja, leasing i faktoring (regulirana posebnim zakonima poput Zakona o tržištu kapitala, Zakona o kreditnim institucijama, Zakona o leasingu, Zakona o osiguranju, Zakona o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, Zakona o investicijskim fondovima i dr. i posebnim pravilnicima).

Direktivama i uredbama Europskog Vijeća i Europskog Parlamenta uređuje se određeni segment financijskih usluga, Europska Komisija usvaja uredbe zasnovane na direktivama i uredbama (rijeđe i direktive poput MiFID) te regulatorne i tehničke standarde. ESMA donosi smjernice i preporuke kojima se detaljnije razrađuju propisi doneseni na razini Europskog Vijeća, Europskog Parlamenta, i Europske Komisije, a HANFA kao regulatorno tijelo nadzire primjenu tih propisa.

Za Regulatory Compliance na tržištu kapitala Republike Hrvatske, jedan od važnijih EU akata jest **Uredba (EU) br. 596/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o zlouporabi tržišta** koja je inkorporirana u Zakon o tržištu kapitala pa tako primjerice čl. 54 Zakona propisuje obvezu praćenja usklađenosti u investicijskim društvima, te daljnjim člancima uređuje opseg i način vođenja i čuvanja poslovne dokumentacije, praćenje usklađenosti s pravilima i drugim zakonskim obvezama članova uređenog tržišta i dr.¹¹⁷

Spomenuta Uredba izvrstan je primjer kako su shvaćanja, standardi i pravila o obvezama koje znače Compliance prenesene sa razine Europske Unije na lokalnu razinu

te predlažu uspostavljanje konkretnih točaka nadzora nad zakonitošću rada, odgovornosti za djelovanje u skladu sa zakonskim ovlastima i djelotvorne zaštite ljudskih prava i sloboda. V Smerdel, B. op.cit. (bilj.36), str. 37

¹¹⁶ Hanfa je osnovana 2005. godine kao samostalna pravna osoba s javnim ovlastima, spajanjem triju postojećih nadzornih institucija: Komisije za vrijednosne papire, Agencije za nadzor mirovinskih fondova i osiguranja te Direkcije za nadzor društava za osiguranje.; <https://www.hanfa.hr/o-nama/> 23.01.2019

¹¹⁷ Zakon o tržištu kapitala NN 65/2018; https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_07_65_1329.html 27.01.2019. god.

države članice. Osim toga, bitno je spomenuti Direktive MIFID¹¹⁸, MiFID II¹¹⁹ i Uredbe MiFIR¹²⁰ i MAR¹²¹ (kao i povezane smjernice ESME¹²²) koje se odnose na tržište financijskih instrumenata i zlouporabu tržišta i čija je svrha uspostavljanje jedinstvenih pravila na financijskom tržištu, a koje su u smislu Regulatory Compliance-a važna zbog postavljanja organizacijskih standarda, uređenje sukoba interesa te visokih kazni za prekršitelje.

Obveza praćenja usklađenosti kao i druge obveze subjekta nadzora vezane uz usklađenost postala je sastavni dio i drugih zakona koji se odnose na druge financijske institucije, poput Zakona o osiguranju, Zakona o leasingu, Zakon o obveznim mirovinskim fondovima, Zakona o kreditnim institucijama i dr.

Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA) i Zagrebačka burza 2007. godine donose Kodeks korporativnog upravljanja, kojim se želi zaštititi investitore, ali i ostale interesne skupine.¹²³ Temeljna načela Kodeksa korporativnog upravljanja podrazumijevaju osiguravanje transparentnog poslovanja, definiranje detaljnih postupaka rada uprave i nadzornog odbora izdavatelja, izbjegavanje sukoba interesa relevantnih osoba u izdavatelju (članova uprave, nadzornog odbora, višeg rukovodstva), uspostavljanje učinkovite unutarnje kontrole i učinkovitog sustava odgovornosti.¹²⁴

Slijedeća Agencija koju je važno spomenuti jest svakako **Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja** (AZTN)¹²⁵ čije ključne zadaće su utvrđivanje zabranjenih sporazuma između poduzetnika te određivanje mjera, uvjeta i rokova za otklanjanje štetnih učinaka zabranjenih sporazuma, zaštitu tržišnog natjecanja u bankarskom sektoru, utvrđivanje zlo-

¹¹⁸ Direktiva 2004/39/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o tržištima financijskih instrumenata te o izmjeni direktiva Vijeća 85/611/EEZ i 93/6/EEZ i Direktive 2000/12/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 93/22/EEZ

¹¹⁹ Direktiva 2014/65 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. svibnja 2014. o tržištu financijskih instrumenata (MIFID II)

¹²⁰ Uredba 600/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. svibnja 2014. o tržištima financijskih instrumenata (MIFIR)

¹²¹ Uredba 596/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o zlouporabi tržišta (MAR)

¹²² ESMA svoju misiju i ciljeve ostvaruje kroz četiri aktivnosti: Procjena rizika za investitore, tržišta i financijsku stabilnost, dovršenje jedinstvenog pravilnika za financijska tržišta EU-a, promicanje konvergencije nadzora, Izravan nadzor nad određenim financijskim subjektima. ESMA je izravni supervizor određenih financijskih subjekata: bonitetne agencije (CRA) i repozitoriji trgovine (TR). Ovi entiteti čine bitne dijelove tržišne infrastrukture EU-a.

¹²³ Vukšić, Z., op.cit. (bilj. 63), str.128-129, URL: <http://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2013/9/vuksic.pdf> 28.01.2019.

¹²⁴ <https://www.hanfa.hr/trziste-kapitala/transparentnost-izdavatelja/korporativno-upravljanje/> 28.01.2019. god.

¹²⁵ Osnovana je odlukom Hrvatskog sabora 1995. godine, a započela je s radom 1997. godine. Pravna je osoba s javnim ovlastima koja samostalno i neovisno obavlja poslove u okviru djelokruga i nadležnosti utvrđenih Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja. <http://www.aztn.hr/o-nama/nadleznost-i-ustrojstvo/> 25.01.2019. god.

uporabe vladajućeg položaja poduzetnika, ocjena dopuštenosti koncentracija poduzetnika, utvrđivanje zabranjenih sporazuma između poduzetnika te određivanje mjera, uvjeta i rokova za otklanjanje štetnih učinaka zabranjenih sporazuma, utvrđivanje zlouporabe vladajućeg položaja poduzetnika i zabrana svakog daljnjeg postupanja koje dovodi do zlouporabe, određivanje mjera, uvjeta i rokova za otklanjanje štetnih učinaka postupanja koje znači zlouporabu, ocjena dopuštenosti koncentracija poduzetnika, davanje stručnih mišljenja o sukladnosti sa Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja nacrtu prijedloga zakona i drugih propisa, važećih zakona i drugih propisa, te o ostalim pitanjima od značaja za tržišno natjecanje.¹²⁶

Iako je ulaskom u EU, AZTN postala nadležna i za zaštitu tržišnog natjecanja i u bankarskom sektoru što obuhvaća značajan dio tržišta, važno ju je spomenuti u okviru nefinancijskih trgovačkih društava budući kontrolira ponašanje sudionika tržišta, utječe na strukturu tržišta, kontrolira i sankcionira nedozvoljene sporazume, zlouporabe vladajućeg položaja trgovačkih društava te, uz druga nacionalna i EU tijela, i može izreći novčane sankcije u slučaju kršenja Zakona i druge mjere ovisno o slučaju.

Nadalje, AZTN je priredila praktične upute za pomoć pri izradi i provođenju programa usklađenosti poslovanja poduzetnika s propisima o zaštiti tržišnog natjecanja, a svoje djelovanje i postavljene standarde temelji i na Compliance programima EK posebice vezano uz pravila tržišnog natjecanja i antitrust pravila.¹²⁷

U hrvatsko zakonodavstvo, a u nadležnosti AZTN, implementirana je Direktiva 2014/104/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o određenim pravilima kojima se uređuju postupci za naknadu štete prema nacionalnom pravu za kršenje odredaba prava tržišnog natjecanja država članica i Europske unije, kako bi pravne ili fizičke osobe koje smatraju da im je povredom pravila tržišnog natjecanja nanесena određena šteta, mogle ostvariti naknadu štete.¹²⁸

Agencija za lijekove i medicinske proizvode – HALMED¹²⁹, koja svoj rad temelji na Zakonu o lijekovima (Narodne novine, br. 76/13, 90/14, 100/18), Zakon o medicinskim proizvodima (Narodne novine, br. 76/13.), Zakon o provedbi Uredbe (EU) 2017/745 o medicinskim proizvodima i Uredbe (EU) 2017/746 o in vitro dijagnostičkim medicinskim proizvodima (Narodne novine, br. 100/18.), u okviru svojih djelatnosti daje: različita odobrenja vezana uz lijekove i medicinske proizvode, proizvodne dozvole, dozvole za promet lijekovima, daje suglasnosti za unos i uvoz lijekova, stručne savjete i smjernice iz područja svoje djelatnosti, predlaže usklađivanje propisa na području medicinskih proizvoda s propisima Europske unije i propisima i smjericama međunarodnih institucija i dr.

¹²⁶ <http://www.aztn.hr/o-nama/nadleznost-i-ustrojstvo/> 25.01.2019. god.

¹²⁷ http://ec.europa.eu/competition/antitrust/Compliance/index_en.html 25.01.2019. god.

¹²⁸ <http://www.aztn.hr/direktiva-o-pravilima-naknade-stete-kod-kršenja-propisa-o-zastiti-trzisnog-natjecanja/> 25.01.2019. god.

¹²⁹ <http://www.almp.hr/O-HALMED-u/Osnovni-podaci-i-dokumenti/Profil/> 25.01.2019. god.

HALMED se ističe u smislu Compliance-a budući je u sklopu programa ocjenjivanja poslovanja agencija za lijekove unutar europskoga gospodarskog područja, HALMED je ocijenjen jednom od najboljih agencija u EU regulatornoj mreži lijekova, u ocjeni aspekata poslovanja koji uključuju edukaciju interesnih skupina i promociju prijavljivanja na području sigurnosti, kakvoće i djelotvornosti lijekova, HALMED-ov sustav kakvoće, kontinuirano unapređenje poslovanja, upravljanje sukobom interesa, sustav praćenja rokova i dr., što ističe HALMED i to konkretno tržište kao predvodnike u visokim Compliance standardima na području RH.¹³⁰

U svijetlu Uredbe (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) – tzv. GDPR¹³¹ koja je donijela velike promjene u zaštiti osobnih podataka na internacionalnoj razini i na području RH te kao imperativ postavila usklađivanje svih poslovnih procesa i implementaciju odgovarajućih tehničkih rješenja, važno je istaknuti **Agencija za zaštitu osobnih podataka – AZOP**¹³². GDPR u okviru AZOPA kao nadležnog regulatora, jedna je od najbitnijih Uredbi budući obuhvaća sve fizičke i pravne osobe, te je itekako utjecala na regulatorni kontekst svih pravnih osoba u RH.

U konačnici, nedvojbeno je da sustav regulatornih agencija u RH vuče korijene iz SAD-a, a regulatorni okvir povlači iz akata tijela EU, no vidljiv je i utjecaj američkog zakonodavstva koji je obilježio nastanak i razvoj Compliancea kao profesije, i to u nekim hrvatskim propisima koji su djelomično uporište našli u najpoznatijim američkim postkrižnim zakonima u sintezi sa smjernicama međunarodnih organizacija i EU tijela.

4. REGULATORY COMPLIANCE U PRAKSI - TEMELJNE POSTAVKE I NAJVAŽNIJI ALATI REGULATORY COMPLIANCE-A

4.1. Compliance ovlaštenik

Preduvjet za doseg najviših standarda u smislu Compliancea, te u konačnici, dobrog poslovanja društva, jest imenovanje Compliance ovlaštenika (često u praksi Compliance

¹³⁰ <http://www.almp.hr/Novosti-i-edukacije/Novosti/2014/HALMED-ocijenjen-jednom-od-najboljih-agencija-u-EU-regulatornoj-mrezi-lijekova/1212> 27.01.2019. god.

¹³¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&qid=1462363761441&from=HR> 28.01.2019. god.

¹³² AZOP – pravna osoba s javnim ovlastima, koja samostalno i neovisno obavlja poslove u okviru djelokruga i nadležnosti utvrđenih Zakonom o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka; <https://azop.hr/djelatnost-agencije> 28.01.2019. god.

Officer, Compliance Manager, Compliance Specialist) na puno radno vrijeme ili za veća društva Compliance odjel, neovisan od svih ostalih odjela sa pristupom svim svim dokumentima važnim za obnašanje te funkcije u okviru kvalitetnog Compliance programa.¹³³

U sklopu obveza i odgovornosti CO, važno je istaknuti neki nacionalni sustavi poput SR Njemačke, putem sudske prakse predviđaju garantnu obvezu CO¹³⁴, dok u RH takva obveza i odgovornost ne postoji, odnosno nije utvrđena zakonom. Budući Zakoni u RH ne postavljaju uvjete niti u smislu obrazovanja CO, educiranost CO i nadogradnja postojećeg znanja predstavlja imperativ u praksi. Neophodna je i proaktivnost CO da uz podršku upravljačkog tijela ostvaruje dobru suradnju sa svim odjelima unutar društva, posebice sa pravnim odjelom, risk managementom te internom revizijom (osobito u kontekstu korporativnog upravljanja). Važan faktor uspješnosti provođenja Compliance programa jest potpora uprave i zaposlenika, financijska potpora za provođenje Compliance programa, periodično testiranje Compliance odjela, nadzor i revizija, procesi istražnih radnji, izvještavanje i druge aktivnosti kreirane posebno za tijelo u kojem se provode.¹³⁵

4.2. Procjena i identifikacija regulatornih rizika

Regulatorni rizik jest rizik nepoštivanja zakona, pravila i standarda koje je utvrdio regulator, internih pravila ili ugovora i sporazuma sa trećim osobama, a koji uvijek, direktno ili indirektno predstavlja potencijalni financijski gubitak. On se može materijalizirati na mnoge načine od kojih su najvažniji:

- 1) u obliku neke financijske sankcije izrečene od strane regulatora,
- 2) gubitkom licence kao sankcije koju izriče regulator koja dovodi do nemogućnosti obavljanja određene djelatnosti što rezultira smanjenjem financijske dobiti,
- 3) kaznenopravnim sankcijama,
- 4) izloženost privatnim tužbama,
- 5) loša reputacija, gubitak teško stečenog ugleda, negativan PR koji utječe na mišljenje krajnjih korisnika te ih odbija od ponuđene usluge/robe.

Dakle, u osnovi, regulatorni rizik jest rizik da će regulator nadležan za određeno tržište, temeljem aktivnosti reguliranog tijela i zaposlenika tog tijela na svim razinama, koje dovode do neusklađenosti sa specifičnim pravilima i standardima, biti u obvezi izreći određenu sankciju ili mjeru koja će utjecati na poslovanje tog tijela u manjim ili većim razmjerima.

¹³³ Troklus D., Vacca S., „Compliance 101“, Second edition, Society of Corporate Compliance and Ethics, 2015., str. 21

¹³⁴ Iljkić, D., op. cit. (bilj.5) str. 42.

¹³⁵ Troklus D., Vacca S., op. cit. (bilj.133), str. 13.-54.

Eventualna regulatorna (ne)usklađenost nekog tijela bitna je sa aspekta regulatornog tijela, budući može upućivati na slabosti u obavljanju nadzora, na eventualne manjkavosti u postavljenim pravilima i standardima, te može generirati negativno mijenje i povjerenje u sposobnosti regulatora, posebice ako dođe do većih propusta i povreda koji mogu utjecati na cijelu ekonomiju i tržište nekog sustava.

Utvrđivanje i procjena regulatornih rizika važno je upravo radi financijskih gubitaka koji mogu proizaći iz određenih aktivnosti nekog tijela na bilo kojoj razini ili odsutnosti potrebnih aktivnosti, a u trenutku kada te radnje identificiramo, postavili smo dobre temelje za daljnju analizu i praćenje regulatornih (i drugih) rizika i eventualnu korekciju i izmjene postojećeg sustava.

Važnu ulogu u procjeni regulatornih rizika, predstavlja suradnja Compliance odjela sa risk managementom, ali i pravnim odjelom te njihovo poznavanje svih poslovnih procesa konkretnog tijela. Sinteza aktivnosti tih odjela i apsolutna suradnja nužna je za olakšavanje identifikacije i praćenja rizika, te u slučaju ostvarenja nekog od rizika, poduzimanje adekvatnih mjera ublažavanja negativnog utjecaja.

4.3. Identifikacija opsega i praćenje regulative

Preduvjet za praćenje regulative jest identifikacija primjenjivih zakona, standarda, normi, smjernica i drugih akata, utvrđivanje obveza vezanih uz izvještavanje i dr.¹³⁶

Praćenje regulative ovisi o tijelima koja su nadležna za konkretnu vrstu propisa, odnosno o tržištu na kojem posluje određeno društvo/organizacija/tijelo, a pažnju treba posvetiti važećoj regulativi ali i regulativi koja je u pripremi.

Primjer: praćenje regulative koja se odnosi na financijsko tržište:

Regulativa u pripremi		<ul style="list-style-type: none"> • web stranice Vlade RH • web stranice Hrvatskog sabora • sudjelovanje u javnim raspravama (web stranice ministarstava, HNB-a, HANFA-e i sl. te web stranice regulatora na razini EU)
Važeća regulativa	Nacionalna razina	<ul style="list-style-type: none"> • službeno glasilo – NN Narodne Novine • web stranice regulatora (npr. HNB, HANFA)
	Razina EU	<ul style="list-style-type: none"> • web stranice regulatora na razini EU (EBA, ESMA, ECB)

Nakon definiranja koja vrsta propisa stupa na snagu, nužno je utvrditi kakav je status tijela u odnosu na sadržaj propisa, definirati ključne aktivnosti koje on donosi, definirati

¹³⁶ Reinke, G., op. cit. (bilj. 6.), str.xxxi

eventualne izmjene, propisane rokove, vrijeme i resurse potrebne za prilagodbu te izraditi procjenu rizika (ne)usklađenosti s praćenim propisom.

U praksi nalazimo slučajeve da su obveze koje društvo ima prema nekom regulatoru, različite od onih koje imaju prema svojim vlasnicima, a najčešće se radi o širem spektru obveza, ali svakako je potrebno usklađivanje istih i to na način da se usvoji što bolja poslovna praksa pa makar ona značila više obaveza, unatoč tome što regulator zahtjeva manji angažman.

4.4. Definiranje ključnih kontrolnih aktivnosti

Unutar kvalitetnog Compliance programa, potrebno je definirati postupke i alate kontrole provođenja Compliance aktivnosti, ali i povremene kontrole kontrolnih alata. Nužno je utvrditi potrebe izvještavanja, formiranje i provjera internih akata i procedura, vođenje registara i kao imperativ - evidentiranje svih rezultata dobivenih prilikom provođenja kontrola.¹³⁷ Bit Compliance programa jest na vrijeme detektirati problem i pristupiti rješavanju bez odgode, to upućuje da Compliance Program ostvaruje svoju svrhu.¹³⁸

4.5. Komunikacija s Regulatorom

Komunikacija s Regulatorom je propisana zakonima koji se odnose na konkretno tržište u smislu redovitog i izvanrednog izvještavanja, obveze podnošenja zahtjeva za izdavanje suglasnosti, obveze prijavljivanja određenih aktivnosti, događaja i dr., no bitna je i komunikacija s regulatorom koja se ne odnosi na obveze utvrđene zakonom (praćenje objava na službenim web stranicama, praćenje publikacija, sudjelovanje na edukacijama ili raspravama, savjetovanja i dr.). Upravljanje komunikacijom s regulatorom bitan je proces i nužno je definirati ključne točke: tko i u kojoj organizacijskoj jedinici komunicira s regulatorom, na koji način se komunikacija odvija, kakav se dojam ostavlja, koje podatke je kroz takvu komunikaciju dopušteno prosljeđivati, utvrditi stupanj povjerljivosti komunikacije i eventualne razine odobrenja, te druga pitanja ovisno o potrebama i aktivnostima subjekta nadzora.

4.6. Promicanje standarda usklađenosti na nivou cijelog društva

Da bi sustav Compliance funkcionirao te ispunio svoju svrhu, neophodno je podizanje svijesti svih zaposlenika o važnosti i svrsi Compliancea na mikro i makro razini, upoznavanje zaposlenika sa internim aktima, identificiranje potreba zaposlenika u odnosu na organizaciju i Compliance program, razvijanje edukativnih programa za sve zaposlenike, ostvarivanje pozitivne suradnje i „feedforward“ komunikacije.

¹³⁷ *Ibid.*, str.xxxi

¹³⁸ Troklus D., Vacca S., op .cit. (bilj.133), str. 49

5. ZAKLJUČAK

Fokus ovog rada jest na pojmu „Regulatory Compliance“ te njegovom razvoju od ranih začetaka kroz nekoliko etapa razvoja i kraći prikaz Regulatory Compliance-a u Hrvatskoj kroz regulatore i praksu. Zbog kompleksnosti pojma Compliance, umjesto prijevoda „usklađenje“ koji predviđa zakonodavac RH, smatram da je svrsishodnije i ispravnije koristiti pojam Compliance, odnosno Regulatory Compliance. Platonsko odvajanje Regulatory Compliance-a od Compliance-a općenito, služi tome da se ukaže na specifičnost nešto užeg pojma Regulatory Compliance u odnosu na Compliance, imajući na umu procese usmjerene na moralno i etično postupanje te neke druge „podvrste“ Compliance-a. „Regulatory Compliance“ kao proces i skup aktivnosti postoji od kada je zakona, bez obzira na to kako nazivamo te procese. Podizanjem razine svijesti o Regulatory Compliance-u kao posebnoj aktivnosti, o njegovim oblicima, važnosti i svrsi, pridonijet ćemo općoj sigurnosti tržišta te lakše ostvariti uspješnost u poslovanju i postizanju ciljeva. Regulatory Compliance jest imperativ, ono osnovno što moramo postići, zdrava baza na koju se nadograđuju drugi zahtjevi Compliancea, te mora biti prožeto integritetom, etičkim i moralnim standardima kao light motivom poslovanja u njegovoj makro i mikro sferi.

U pregledu povijesnog razvoja može se uočiti da ozbiljne afere čiji se utjecaj širi sa nacionalne na internacionalnu razinu, utječu na razvoj regulatornog okvira i položaj regulatora. Prateći povijesni prikaz, obrazac koji se ponavlja kroz svaku krizu jest taj da svaki novi val skandala koji proistječu iz regulatorne neusklađenosti, generira nova pravila, nove standarde i više obveza prema regulatoru unutar nekog specifičnog tržišta, odnosno, formira novo regulatorno okruženje. Steinberg izvrsno zaključuje: „Gledajući na usklađenost kao skupo, ali nužno zlo, menadžment koji gleda prema naprijed, vidi širu sliku, počevši od spoznaje da novi zakoni i propisi proizlaze iz korporativnih akcija koje su uzrokovale štetu - potrošačima, zaposlenicima, investitorima ili zajednici.“

Bitnu ulogu u razvoju Regulatory Compliancea, ali i Compliancea općenito, imali su američki zakoni poput SOX-a, Dodd-Franka i FSG koji i danas predstavljaju jedan od stupova Compliance-a u Sjedinjenim Američkim državama. Sustav Agencija nije loše zamišljen, no postaje sustav koji „proždire sam sebe“ i zapravo postaje prepreka zdravom tržištu, stoga je prilikom preuzimanja tog sustava na razini EU, a posebice na razini RH trebalo uzeti u obzir te negativne strane takvog sustava i osmisлити rješenje kojim bi se one barem djelomično izbjele.

Mišljenja sam da je na području RH potrebno zakonski uvesti obvezu implementiranja Compliance sustava (Compliance programa, formiranja Compliance odjela i imenovanja CO) u sva trgovačka društva (privatna i javna), te obvezu detaljnije utvrditi ovisno o prometu, broju zaposlenika i drugim bitnim faktorima te sankcionirati propuštanje uspostave cjelovitog Compliance sustava. Nastavno, trebalo bi zakonski regulirati uvjete za imenovanje CO, postupak imenovanja, njegove dužnosti i odgovornosti, način utvrđivanja istih (npr. Ugovorom o radu), minimalne i osnovne aktivnosti CO unutar nekog

tijela te postupak nadzora, sankcija, ali i zaštite CO. Takav zakonski okvir pozitivno bi utjecao na tržište i gospodarstvo RH, povećao bi uredenost i sigurnost tržišta, smanjio financijske rizike, povećao sigurnost potrošača, radnika i trećih osoba, i pozitivno bi se odrazio na ugled države u odnosu na strane investitore i značajne međunarodne institucije i regulatore.

LITERATURA

1. Aprill, P. E. „What Critiques of Sarbanes-Oxley Can Teach About Regulation of Nonprofit Governance“, 2007. Fordham Law Review, Volume 76, Issue 2, str. 765.-794., <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4311&context=fllr> 18.02.2019. god.
2. Bajakić I., Razvoj i učinci regulatornih agencija u SAD-u: uspješan model za Europu?, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, god. 60., br. 2., 2010., str. 495-526., <https://hrcak.srce.hr/51985> 31.01.2019. god.
3. “Basel Committee on Banking Supervision International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework, 2004., Bank for International Settlements; <https://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf> 28.01.2019. god.
4. Bevilacqua F. C., “Corporate Compliance Programs Under Italian Law”, (Ethicos, Nov/Dec 2006.), <http://www.corporatecompliance.org/Portals/0/PDFs/ResouRegulatoryCompliances/library/ItalyCorporateCompliance.pdf> 31.01.2019. god.
5. “Deutscher Corporate Governance Kodex (in der Fassung vom 7. Februar 2017 mit Beschlüssen aus der Plenarsitzung vom 7. Februar 2017), <https://www.dcgk.de/en/code.html> 27.01.2019. god.
6. Federal Trade Commission Strategic Plan for Fiscal Years 2018 to 2022, <https://www.ftc.gov> .
7. Good Practice Guidance on Internal Controls, Ethics, and Compliance, Adopted 18 February 2010; <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/44884389.pdf> 31.01.2019. god.
8. Iljkić, D., „Criminal Compliance – instrument urednog gospodarskog poslovanja“; fip, Scientific journal of Effectus College for Law and Finance with international peer-review, Vol.5, 2017, Number 2, str. 35.-69.
9. Ireland’s Sarbanes-Oxley: The Companies (Auditing and Accounting) Act 2003, KIW, April 2004. <https://community.corporatecompliance.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=476a7bdf-4263-41d5-8aab-19d7187e9472> 31.01.2019. god..

10. Kazneni Zakon NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18.
11. Opći porezni zakon NN 115/16, 106/18.
12. Prekršajni zakon NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18.
13. Radman Peša A., Zubak V., Mitrović D., „Regulacija financijskog tržišta prije i nakon svjetske krize“, *Oeconomica Jadertina* 1/2015, <https://hrcak.srce.hr/146895> 18.02.2019. god. str. 94.-109.
14. Raphael, K. J., “Increased Criticism for Sarbanes-Oxley”, *Translegal*, 2006., <https://www.translegal.com/feature-articles/increased-criticism-for-sarbanes-oxley> 18.01.2019. god.
15. Reinke, G., „The Regulatory Compliance Matrix“, Gold Rush Publishing, 2015.
16. Shroder, T., „Compliance at universities – nightmare or overdue structural element? A German law perspective on the possible advantages and drawbacks of law abidance systems at public universities“, *ZIS - Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, 6/2017., str. 295.-310., http://www.zis-online.com/dat/artikel/2017_6_1111.pdf 18.02.2019. god.
17. Smerdel, B. „Nezavisni regulatori i vladavina prava - hrvatska praksa u svjetlu američkog iskustva“, u: Barbić, Jakša i Giunio, Miljenko (ur.), *Zbornik 50. jubilarnog susreta pravnika: Opatija '12*, Hrvatski savez udruga pravnika u gospodarstvu, Zagreb, 2012., https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/%281%29_OPATIJA_FINAL_KORIGIRANO_FN_55.doc 23.01.2019. god.
18. Steinberg Richard M., „Governance, risk management and Compliance“, 2011., John Wiley & Sons Inc.
19. The Sarbanes-Oxley Act of 2002, <http://www.sox-online.com/the-sarbanes-oxley-act-full-text/> 08.01.2019. god.
20. Troklus, D., Vacca, S., Perold, L., „International Compliance 101“, 2nd edition, SCCE, 2013.-2018.
21. Troklus D., Vacca S., „Compliance 101“, Second edition, Society of Corporate Compliance and Ethics, 2015.
22. UNITED STATES SENTENCING COMMISSION GUIDELINES MANUAL 2018, Guidelines Manual (November 1, 2018) <https://www.ussc.gov/guidelines> 07.01.2019. god.
23. UREDBA (EU) 2016/679 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&qid=1462363761441&from=HR> 28.01.2019. god.

24. Vukšić, Z., Utjecaj Sarbanes-Oxley zakona na računovodstveno i porezno zakonodavstvo, 2013, <http://www.ijf.hr/upload/files/file/PV/2013/9/vuksic.pdf> 28.01.2019. god.
25. Ward, Sharon, „The changing face of Compliance, managing regulatory risk“, 2015, e-book Amazon Kindle.
26. Webel B., „The Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act: Background and Summary“, Congressional ReseaRegulatory Compliance Service, 04/2017, <https://fas.org/sgp/crs/misc/R41350.pdf> 18.02.2019.g.
27. Zakon o elektroničkim komunikacijama NN 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14, 72/17
28. Zakon o kaznenoj odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela NN 151/03, 110/07, 45/11, 143/12.
29. Zakon o kreditnim institucijama NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18.
30. Zakon o obveznim odnosima NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.
31. Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka NN 42/18
32. Zakon o računovodstvu NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18.
33. Zakon o radu; NN 93/14, 127/17.
34. Zakon o regulaciji energetske djelatnosti NN 120/12, 68/18
35. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, NN 108/17
36. Zakon o sprječavanju sukoba interesa NN 26/11, 12/12, 124/12, 48/13, 57/15
37. Zakon o trgovačkim društvima, NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15
38. Zakon o tržištu kapitala NN 65/2018
39. Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja NN 79/09, 80/13

KORIŠTENE INTERNETSKE STRANICE

1. <http://www.aztn.hr/o-nama/nadleznost-i-ustrojstvo/> 25.01.2019 god.;
2. <http://www.aztn.hr/direktiva-o-pravilima-naknade-stete-kod-krsenja-propisa-o-zastiti-trzisnog-natjecanja/> 25.01.2019. god.;
3. <http://www.almp.hr/O-HALMED-u/Osnovni-podaci-i-dokumenti/Profil/> 25.01.2019 god.;

4. <http://www.almp.hr/Novosti-i-edukacije/Novosti/2014/HALMED-ocijenjen-jednom-od-najboljih-agencija-u-EU-regulatornoj-mrezi-lijekova/1212> 27.01.2019. god.;
5. <https://azop.hr/djelatnost-agencije> 28.01.2019. god.;
6. <https://beta-nccs.urban.org/project/nonprofit-sector-brief> 18.01.2019. god.;
7. <http://www.crf-usa.org/bill-of-rights-in-action/bria-24-1-b-upton-sinclairs-the-jungle-muckraking-the-meat-packing-industry.html> 06.01.2019. god.;
8. <https://www.dcgk.de/en/home.html> 27.01.2019. god.;
9. <https://dealbook.nytimes.com/2014/06/03/the-dubious-campaigns-to-fight-overregulation/> 05.02.2019. god.;
10. http://ec.europa.eu/competition/antitrust/compliance/index_en.html 25.01.2019. god.;
11. <https://www.fda.gov/InternationalPrograms/Agreements/ucm598735.htm> 19.01.2019. god.;
12. <https://www.forbes.com/sites/susandudley/2017/05/09/make-independent-regulatory-agencies-more-accountable-to-the-public/#6b7657407d63> 05.02.2019. god.;
13. <https://www.ftc.gov/tips-advice/competition-guidance/guide-antitrust-laws/anti-trust-laws>
14. 18.02.2019. god.
15. <https://www.hanfa.hr/trziste-kapitala/transparentnost-izdavatelja/korporativno-upravljanje/> 28.01.2019. god.;
16. <https://www.hhs.gov/hipaa/for-professionals/security/laws-regulations/index.html> 18.02.2019. god.
17. <https://www.justice.gov/criminal-fraud/foreign-corrupt-practices-act> 07.01.2019. god.;
18. <https://www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm> 18.02.2019. god.
19. <http://www.novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/Zatrazena-smjena-sefova-HERA-e-Kad-se-zbroje-sva-kasnjenja-s-aktima-kasne-cak-36-godina> 23.01.2019 god.;
20. <https://www.occ.treas.gov/topics/compliance-bsa/bsa/bsa-regulations/index-bsa-regulations.html> 18.02.2019. god.
21. <http://www.oecd.org/> 31.01.2019. god.;
22. <https://www.policymed.com/2013/07/hhs-oig-hospital-compliance-programs.htm> 07.02.2019. god.;
23. <https://vlada.gov.hr/vijesti/vlada-ce-pred-saborom-inicirati-smjenu-upravnog-vijeca-hera-e/9339> 23.01.2019 god.;

THE BASICS OF REGULATORY COMPLIANCE

Abstract: In the paper, the author presents the concept and meaning of “Regulatory Compliance”, its origins and developments in the United States, a review of regulators and regulations, and the structure of the agency system with a brief indication of the biggest affairs of companies under larger regulators, which have had a significant impact on the development of “Regulatory Compliance “. Furthermore, some of the most important regulatory bodies / institutions at the global level, at the EU level and in the Republic of Croatia, along with an overview of the regulatory framework and most important regulators, with reference to the functioning of the regulatory agencies in Croatia and their impact on the market through EU acts. The simplified Regulatory Compliance Process in practice in the Republic of Croatia is presented with basic tools of the Regulatory Compliance activities. In conclusion, the author highlights the essential elements of Regulatory Compliance and outlines the width of each of the subtopics with recommendations in relation to the topic of this paper.

Key words: ??????

